

Dârülmülk Konya

TARİH, KÜLTÜR, SANAT VE MEDENİYET
2023 / 2

“Vuslat”ın
750. yılında
Hz. Mevlânâ
ÖZEL SAYI

Konya

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ADINA SAHİBİ
Uğur İbrahim Altay

YAYIN KURULU

Ahmet Emre Bilgili

Azmi Özcan

Beşir Ayvazoglu

Coşkun Yılmaz

Erhan Afyoncu

Hilmi Şenalp

Mahmut Erol Kılıç

Mustafa Fayda

Mustafa S. Küçükbaşçı

Özkul Eren

Şükrü Koyuncu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa S. Küçükbaşçı

Coşkun Yılmaz

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Ahmet Bilgiç

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Osman Demirtaş

EDİTÖR

Ekrem Aytaç

Mehmet Bilal Yamac

SANAT YÖNETMENİ

Özkul Eren

GRAFİK TASARIM ve UYGULAMA

Yasin Ilıcalı

FOTOĞRAF

Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

İzzet Keribar

Ekrem Aytaç

2023-2

BASKI

Seçil Ofset

100. Yıl Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77

Bağcılar-İstanbul

www.secilofset.com • Sertifika No: 44903

İLETİŞİM

Konya Büyükşehir Belediyesi

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Mevlana Kültür Merkezi Çimenlik Mahallesi

Aslanlı Kışla Caddesi No: 8 Karatay/KONYA

Tel: 444 55 42

web: www.konya.bel.tr

e-mail: darülmülk@konya.bel.tr

MERHABA...

Türk-İslâm düşüncesinin insan formunda tecessümü olarak nitelenebilecek Hz. Mevlânâ, Dârülmülk Konya'nın ikinci sayısının gündemini teşkil ediyor. Konya ve Hz. Mevlânâ, biri olmadan diğerinin düşünülmemeyeceği madde ve ruh bütünlüğünün ifadesi. Bu tecelli her biri düşünce dünyamızın ufuklarını zenginleştiren seçkin yazarlarımız tarafından çeşitli yönleri ile kaleme alındı ve tarihe not düşüldü. Bu yazılar özel hazırlanan illüstrasyon ve görsel malzemelerle de desteklendi.

Milletleri büyük yapan bir husus da kader anlarındaki davranış kabiliyetleridir. Adeta kurucu mayanın her hal ve şartta yaşatılması anlamına gelen bu kabiliyet tam da ihtiyaç duyulduğu anda kendi içinden yetişen nefeslerin sıcaklığı ile harekete geçer. 13. yüzyıl böyle bir kader anıdır. Türk-İslâm geleneği tarihin kaydettiği en çetin imtihanlardan biri ile karşı karşıyadır. Bir taraftan Moğol istilâsı diğer taraftan Haçlı saldırıları ile maruz kalman girdaptan kurtulma başta Hz. Mevlânâ olmak üzere Yunus Emre, Hünkar Hacı Bektaş, Hacı Bayram Veli, Şeyh Edebali, Abi Evren ve daha niceleri gibi

gönül erlerinin yeşerttiği mayanın hayatıyeti ile yeni bir yolculuğu başlatmıştır. Bu gönül erlerinin her biri yanmış yıkılmış bir coğrafyada bütün ümitlerini kaybetmiş insanlara yeni bir hayat nefesi üflediler. Her biri aynı hakîkatı kendi dilince seslendirdi.

Tarihin yetiştirdiği en güzîde şahsiyetlerden biri olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî de “Toprağa sevgiden başka bir tohum ekmeyiz” diyerek Türk-İslâm medeniyet anlayışının temel harcının sevgi olduğunu tebeyyün ettirmişti. İşte bu harcı korumak yarınların teminatıdır. Ancak geleneği korumak onu müzelik malzeme keyfiyeti ile değil yaşayan bir değer olarak yarınlara aktarmak ile anlamlı hale gelir. Onun için de yine Hz. Mevlânâ’nın ifadesiyle “Yeni şeyler söylemek” gereklidir. Her dem yenilenmek her an tazelenmek.

2023 senesi vuslatın 750. yılı münasebetiyle bütün dünyada “Mevlânâ Yılı” olarak idrak edilecek. Onun için Konya’ya ve bize düşen büyük sorumluluklar var. İlim ve irfan müktesebatımızın bütün dünyaya yeniden takdimi için bu vesileyi bir imkân olarak değerlendirip tarihin bu en muteber isimlerinden birinin rehberliği ile sevginin bütün hal ve tecellilerini yeniden mahzun ruhlara üflemek lâzım. Dârülmülk Konya bu sayısına bu saikle hazırlandı.

Kıymetli okuyucularımız; dergimizin bu sayısı baskı aşamasında iken bir başka vuslat daha gerçekleşti ve çok kıymetli Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı hocamız dar’ül-bekaya irtihal eyledi. O olmasaydı bu dergi ete kemiğe bürünemezdi. Âdeta mesuliyetini ikmal ile bizlere emanet bırakıp sonsuzluk yolculuğuna çıkar gibi gitti. Konya’nın Türk-İslâm âlemine hediye ettiği yiğit bir kıymet olarak ardında nice güzellikler bırakıp Rahmet-i rahmâna kavuştu. Dârülmülk Konya’da bu güzelliklerden olduğu için vuslat sayımız onun aziz hatırasına ithaf olunur. Makamı âli, menzili mübarek olsun.

Dergimizin yayınıyla ilgili kararlılığı ve yayın kurulunun kararlarına desteğinden dolayı Konya Büyükşehir Belediye Başkanımız Uğur İbrahim Altay’a, yazarlarımıza, tasarım ekibine, katkıda bulunan bütün dostlara müteşekkirimiz.

YAYIN KURULU

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI
22 Aralık 1963 - 29 Temmuz 2023

*Bir talebe heyecanı,
muhabbeti ve gayretiyle hazırladığı
“Vuslat” Özel Sayımızı
son bir hatıra gibi bırakarak aramızdan ayrılan
muhterem hocamızı sevgi, saygı ve
rahmetle yâdediyoruz.*

Dâriülmülk
Konya

İÇİNDEKİLER

06
MEVLÂNÂ VE YUNUS SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA MEVLEVÎLİK
BEŞİR AYVAZOĞLU

14
NİÇİN MEVLÂNÂ VE NİÇİN ŞİMDİ?
SEYYİD HÜSEYİN NASR

18
ÂLİM VE DEVLET ADAMI İLİŞKİSİNDEN İLİM VE SİYÂSET
İLİŞKİSİNE
TAHSİN GÖRGÜN

26
MEVLEVÎLİK VE HAT SAN'ATI
UĞUR DERMAN

42
MAHMUT EROL KILIÇ İLE İRFAN GELENEĞİMİZ VE HZ. MEVLÂNÂ
ETRAFINDA "İKİMİZİN KALBİ BİRDİR, SEN BENİMSİN; BEN SENİNİM"
MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

62
HZ. MEVLÂNÂ VE İNSANLAR ARASINDAKİ FARKLAR
ŞULE GÜRBÜZ

78
VARLIK VE RUH ANLAYIŞI BİLİMSEL BİLGİ-HZ. MEVLÂNÂ
M. EMİN ÜNAL

84
İNCİRE LAYIK OLDUĞUNU DÜŞÜNEN KUŞÇAĞIZLAR DEĞİLSEK
AVUCUMUZDAKİ SÜT NEREDEN?: BİR "MEVLÂNÂ FELSEFESİ"NE
NEDEN İHTİYAÇ DUYARIZ?
EMİNE CANLI

110
MEVLÂNÂ DERGÂHI VE KALEMİŞLERİ
ALİ FUAT BAYSAL

116
KONYA'DA MESNEVÎHANLIK GELENEĞİ VE MESNEVÎHANLAR
AHMET ÇELİK • HASAN YAŞAR

156
ÂLGİ İLE HAKİKAT ARASINDA İNSAN
ABDULLAH KUŞLU

164
"PEYGAMBERİMİZİN YOLU AŞKTIR..."
SÂFİ ARPAGUŞ

174
İKİ KİTAP, TEK HAKİKAT: MESNEVÎ-Yİ ŞERİF VE
MUHAMMEDİYYE
MEHMET BİLAL YAMAK

181
MOĞOL KUMANDANI BAYCU, MEVLÂNÂ VE KONYA
NADİR KARAKUŞ

188
MEVLÂNÂ'NIN HUZURU
YAVUZCAN GÖKÇER • MELİKHAN KİRAZOĞLU

222
İZMİR MEVLEVÎHÂNESİ VE NEYZEN TEVFİK
MEHMET DEMİRCİ

228
YAPAY ZEKÂNIN DİLİYLE MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN
HASAN AKAY

236
BİR TURİZM OBJESİ OLARAK 'GÖRSEL MEVLEVİLİK'
AHMET EMRE BİLGİLİ

252
BEYAZIT YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE
MİNYATÜRLÜ MESNEVÎ-İ MANEVÎ NÜSHASI
BEKİR ŞAHİN

262
MESNEVÎ'DEN BİR HİKÂYE HZ. ÖMER VE İHTİYAR
ÇALGICI
AHMET ANGI

274
HZ. MEVLÂNÂ VE İRFÂN
ALİ TEMİZEL

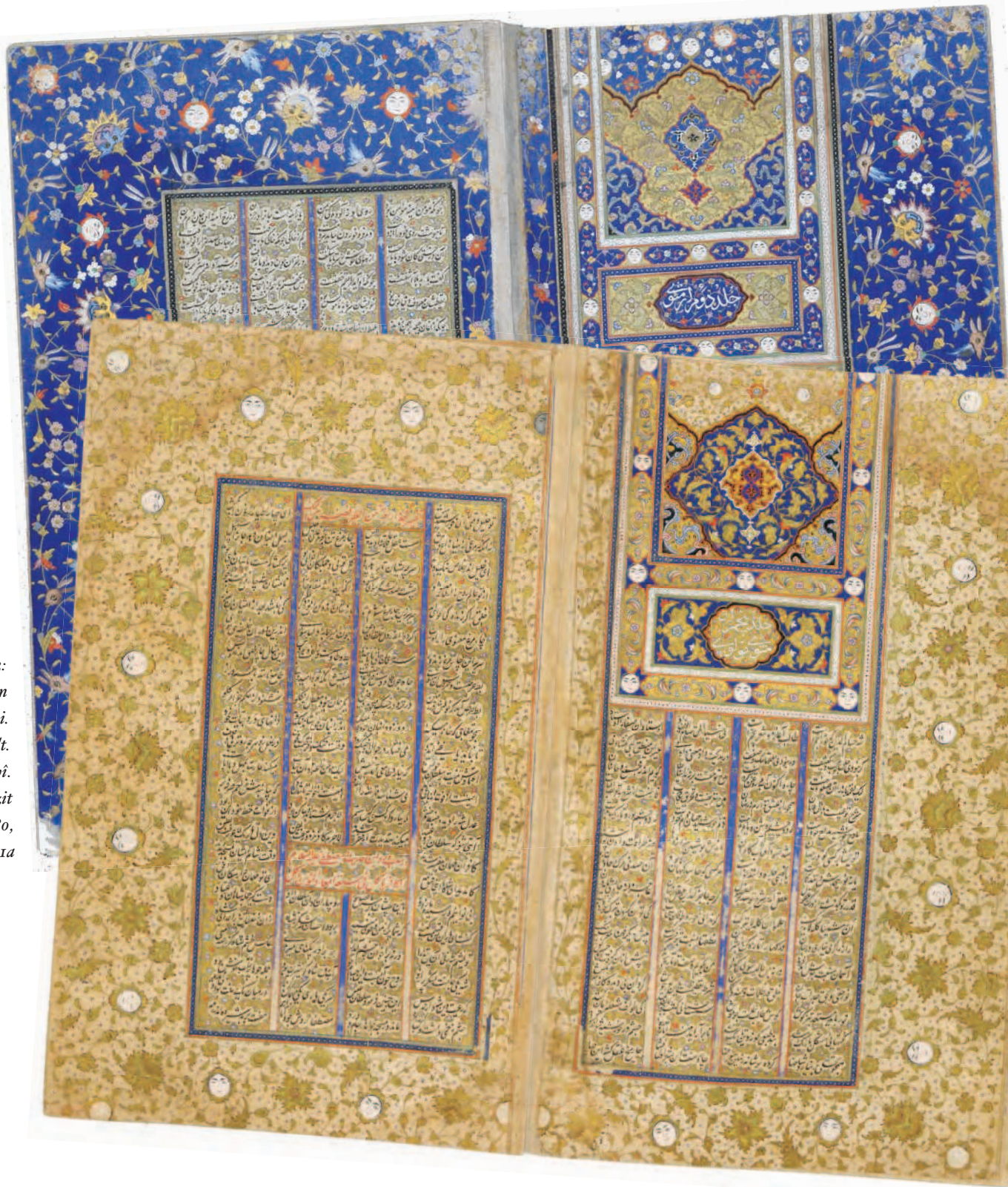
284
MEVLÂNÂ'NIN ESERLERİNDE ÜRETİM VE ÇALIŞMA
ADEM ESEN

300
ŞEMS VE MEVLÂNÂ
ABDULKERİM SURUŞ • MELİKHAN KİRAZOĞLU

312
MEVLÂNÂ
MUSTAFA ASIM KÜÇÜKAŞCI

Resim 3:
Unvan
tezhibi.
II. Cilt.
Mesnevî.
Beyazıt
YEK 3480,
v. 50b-51a

Resim 4: Unvan tezhibi. V. Cilt. Mesnevî. Beyazıt YEK 3480, y. 192b-193a

BEYAZIT YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE MİNYATÜRLÜ MESNEVÎ-Î MANEVÎ NÜSHASI

BEKİR ŞAHİN

Mevlânâ'nın yazmış olduğu eserlerin her biri hem tasavvufî hem de edebî açıdan büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte Mevlânâ'nın eserlerinden en meşhuru toplam altı defterden (ciltten) oluşan *Mesnevî-i Manevî* ya da *Mesnevî-i Şerif* olarak bilinen kitabıdır. Kitabın “*bir şeyi ikiye katlamak, çift yapmak*” anlamına gelen “*Mesnevî*” ismini alması eserin nazım şeklinden kaynaklanmaktadır. Şârihler Mesnevî adının hem kitabın şekline (sûret) hem de muhtevâsına (mâna) işaret ettiğini düşünmüşlerdir. Mesnevî adını, eserine bizzat Hz. Mevlânâ vermiştir. Aslında mesnevî, İslam edebiyatında; her beyti kendi arasında kafiyeli, aynı vezinle yazılmış manzumelere verilen ortak bir isimdir. Ancak, mesnevî denilince; ilk olarak onun altı ciltlik bir hazine olan ve “*Mesnevî-i Şerif*” veya “*Mesnevî-i Manevî*” gibi isimlerle anılan eseri akla gelmektedir.

Mevlânâ eserine ayrıca “*Keşşâfü'l-Kur'ân*”, “*Fıkh-ı Ekber*”, “*Şaykalü'l-ervâh*” ve “*Hüsâmînâme*” gibi isimler de vermiştir. Bu eser 25.700 beyitten meydana gelmektedir ve çok az sayıdaki Arapça beyitlerle birlikte dili Farsça'dır ¹.

Mesnevî, aslında Kurân âyetleri ile Hz. Peygamber'in hadislerinin açıklandığı ve özetlendiği İslâmî bir eserdir. Onu iki kelime ile en iyi bir şekilde özetleyen “*Mağz-ı Kurân/ Kurân'ın Özü*” ifadesi de bu gerçeği açık

bir şekilde ifade etmektedir. Bu sebeple Mesnevî'ye “*Mağz-ı Kur'an*” yani “*Kur'an'ın Özü*” denmektedir ².

Kitabın Mesnevî adıyla yaygınlık kazanmasından sonra kelimenin geçtiği yerlerde çağrıştırdığı şey klasik şiirin mesnevî nazım şekli değil Mevlânâ'nın Mesnevî'si olmuştur. Mevlânâ'nın seyrüsülûkte bulunanlar için “*irşad kitabı*” olarak tanıttığı Mesnevî bir metnin insan ve toplumu nasıl dönüştürebileceğine örnek teşkil eder. Abdurrahman-ı Câmî'nin Mevlânâ için söylediği, “*Peygamber değil fakat kitabı vardır*” sözü Mesnevî'nin bu fonksiyonuna işaret etmektedir ³.

Mesnevî'nin ne zaman yazılmaya başlandığına dair kesin bilgi bulunmamaktadır. Eflâkî ve Ferîdun Sipehsâlâr bu konuda herhangi bir tarih belirtmemekte, Sahih Ahmed Dede ise her cildin bitiş tarihini vererek (I. cilt 659 [1261]; II. cilt 663 [1265]; III. cilt 664 [1266]; IV. cilt 664; V. cilt 665 [1267]; VI. cilt 666 [1268]) eserin 666'da (1268) tamamlandığını kaydetmektedir. Bediüzzaman Fîrûzanfer, Sahih Ahmed Dede'nin bu rivayetini doğru kabul eder ⁴.

Farklı tarihler dikkate alınarak Mesnevî'nin yazımının sekiz- on yıl sürdüğü ve 666 (1268) tarihinde sona erdiği söylenebilir. Eserin yedi

2 Güllüce, H. (2008). Mesnevî'de Temsîlî Anlatım ve Hikâye ve Temsillerle Kurân Âyetlerinin Açıklanması. Erdem, ERDEM 50. SAYI, s.129.

3 CEYHAN, Semih , “Mesnevî”, DİA, XXIX,Ankara 2004, s. 326.

4 Bediüzzaman Fîrûzanfer, Mevlânâ Celâleddin (trc. Feridun Nafiz Uzluk), İstanbul 1990, s. 213.

1 CEYHAN, Semih , “Mesnevî”, DİA, XXIX,Ankara 2004, s. 326.

Resim 1:
Bezmiâlem Valide
Sultan'ın vakıf
kaydı ve vakıf
mübrii. Mesnevî,
Beyazıt, 3480,
v.1a

cilt olduğuna inanan İsmâil Ankaravî ise VII. cildin 670'te (1271) kaleme alındığını belirtir.

Eserleri, sohbetleri ve yetiştirdiği talebeleriyle Anadolu irfanının mayasını çalan büyük âlim ve mutasavvıf Mevlânâ, manayı şiir suretine büründürerek Hakikat ilminin şiir diliyle terennüm etmiştir. Bir yandan da âlem ve insan tasavvurunu, diğer yandan aşk, sabır, gayret, tevekkül, ilim, akıl, idrak, hakikat, suret, hicap, taklit gibi binlerce ahlâkî, edebî, ilmî kavramı hakiki manalarıyla tanıtmış; okuyucularda ortak bir anlayış ve tavır birliği oluşturmaya çalışmıştır. Mevlânâ, başta Osmanlı coğrafyası olmak üzere bütün İslâm dünyasında, hatta bütün dünyada etkili olmuş önemli bir mutasavvıftır.

Mesnevî, Mevlânâ'nın vefatından sonra, özellikle Mevlevîliğin kurumsallaşması

Resim 2: Mesnevî, Ketebe sayfası ve 1153 (1740-41) tarihli
mühür. Beyazıt, 3480, v.302a

ve Mevlevîhanelerin ortaya çıkmasıyla Hindistan'dan Balkanlara dek uzanan geniş bir coğrafyada, yüzyıllar boyu mânevî ve edebî etkisini sürdürmüştür. Özellikle Osmanlı, İran ve Hint sahasında büyük teveccühe mazhar olan Mesnevî'nin dünya dillerinde başlı başına bir kütüphane oluşturacak kadar çok sayıda çeviri ve şerhi bulunmaktadır.

İslâm kültür ve tasavvuf edebiyatının şâh eserlerinden olan Mesnevî Halifelerinden Hüsameddin Çelebi'nin Senâî ve Attâr seviyesinde bir mesnevî yazmasını kendisinden talep etmesi üzerine Mevlânâ "Bu fikir sizin kalbinize gelmeden evvel gayb âleminde manzum bir kitabın telifi kalbime ilham olundu." diyerek;

*Dinle neyden kim hikâyet etmede
Ayrılıklardan şikâyet etmede*

mısralarıyla başlayan meşhur ilk on sekiz beyti sarığının içinden çıkarıp Hüsameddin Çelebi'ye uzatır. Mesnevî'nin telif süreci bu vesileyle başlar. Geri kalan bölümler ise yıllara

Resim 5: Tarikat şeyhinin meclisi ve görevlilerin meclis için yemek hazırlaması. Mesnevi. Beyazıt YEK 3480, v.1b-2a

yayılan bir zaman diliminde Mevlânâ'nın Hüsameddin Çelebi'ye dikte ettirmesiyle tamamlanmıştır. Mevlevîliğin zaman içinde kurumsallaşması ve Mevlevîhanelerin ortaya çıkmasıyla Hindistan'dan Balkanlara uzanan geniş bir coğrafyada mânevî ve edebî etkisi izlenen Mesnevî'nin dünya dillerinde bir kütüphane oluşturacak kadar çok sayıda çeviri ve şerhi bulunmaktadır. Son yıllarda Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı Mesnevî'nin 27 farklı dilde çevirilerini yayınladı.

Eserde bir yandan gönül ve şahsiyet terbiyesi, mârifetullah, muhabbetullah ilimleri, kulluğun zirve noktası olan aşk makamı; diğer yandan şariat dairesinde kulluk pergelinin bir ayağının sabitkadem olması hususu aynı inanç ve iştiaqla anlatılır.

Bu manzum başucu kitabı, ele aldığı konuları ayetler, hadisler, enbiya kıssalarıyla temellendiren Mesnevî, İslâm dünyasında Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiri, Hazret-i

Peygamber'in sünnetlerinin bir şerhi ve ilhâm-ı ilâhî'nin değerli bir semeresi olarak kabul edilmiştir⁵.

Eserleri, sohbetleri ve yetiştirdiği talebeleriyle Anadolu irfanının mayasını çalan büyük âlim ve mutasavvıf Mevlânâ, manayı şiir suretine büründürerek bir yandan âlem ve insan tasavvurunu, diğer yandan aşk, sabır, gayret, tevekkül, ilim, akıl, idrak, hakikat, suret, hicap, taklit gibi binlerce ahlaki, edebî, ilmî kavramı hakiki manalarıyla tanıtmıştır. Mesnevî'de, Mevlânâ'nın tefekkür sisteminin yanı sıra XIII. asra kadar İslâm dünyasında oluşan ve tekâmül eden düşünce sisteminin izlerini sürmek mümkündür.

İlhamını Kur'an'dan alıp yaradılış sırrını arayan her cana hakikat ilminin kapılarını aralayan Mesnevî'nin değişik nüshalarında Selçuklu'dan Osmanlı'ya hat, cilt ve süsleme sanatlarındaki tekâmülünün izlerini sürmek mümkündür.

Bu cümleden olarak, Mevlevîlik sadece düşünce alanıyla sınırlı kalmamıştır. Sanat alanında da derin izleri vardır. Neşvünemâ bulduğu her yerde, her dönemde güzel sanatlar akademisi görevini üslenerek İslâm sanatlarının pek çok dalı en güzel şekilde icra edilmiştir⁶.

5 ALKIŞ, Abdurrahim, Mesnevî'nin İnşasında Ve Mevlevîliğin Müesseseseleşmesi Sürecinde Çelebi Hüsameddin'in Yeri, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt 13, sayı 2, 2011, s.337.

6 ŞAHİN, Bekir, Hz. Mevlâna İstifli Hat Levhaları Albümü, Konya 2007, s.7

Resim 6: Avlanan avcılar. Mesnevî. Kütüphanesi, Beyazıt YEK 3480, v.302b-303a

Mevlânâ'nın Mesnevî-i Manevî Adlı Eserinin Minyatürlü BYEK'si Nüshası

Tüm dünyada asırlardır insanlığı etkileyen müstesna eserlerden olan, Mevlânâ'nın (ö.672/1273), vuslat ve yakîn sırlarını keşfetmede sâlike rehber olarak tanıttığı Mesnevî'nin nüshasının hikâyesi şöyledir:

II.Mahmud'un zevcesi, Sultan Abdülmecid'in annesi olan Valide Sultan 1808-1853 yılları arasında geçen kısa ömründe birçok eser bırakmıştır. Bu eserler arasında bir matbaa birde kütüphane kurarak buraya değerli el yazması eserler bağışlamıştır. Bu eserler, kurmuş olduğu Valide Mektebi (Dârülmaarif) Kütüphanesi'nden, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Bezmiâlem Valide Sultan'ın vakfı olan diğer kitaplarda olduğu gibi Mesnevî'nin 1a ve 303b yapraklarında da altınlı yapraklarla çerçevesi bir madalyon içinde vakıf kaydı ve Valide Sultan'ın vakıf mührü vardır (Resim.2)⁷.

Eser Beyazıt YEK, Umumi 3480 Numarada Kayıtlıdır.

Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin (ö.1273) eserlerinden Mesnevî adıyla tanınan Mesnevî-i Manevîsi nefis tezhibli ve minyatürlü bir nüshadır.

⁷ ŞENTÜRK, Süheyla, Volkan Gülçek, Devlet Kütüphanesi 125 Yaşında: 1884-2009 (haz. İstanbul 2010, s.69,70).

Resim 7: Süleyman
Peygamber'in
buzurunda hüthüt ile
karganın tartışması,
Beyazit YEK 3480,
v. 17a

Resim 8: Dergâhta
yemek yiyip neşeyle
sema eden süfiler.
Mesnevî. Beyazit YEK
3480, v. 56b

Resim 9: Musa
Peygamber'in altın
buzığrya tapanlarla
konuşması. Mesnevî,
Beyazit YEK
3480, v. 73b

Âharlı, nohudî renk İslâm kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesta'lik hattıyla Cemâziyelâhîr 1018'de (10 Eylül 1609) istinsah edilmiş, müstensihin adı ve istinsah yeri ketebede yer almamıştır. (v.302a, res.2) Kitabın ebadı, 24x14.5 cm, yazı alanı 16.5x8 cm'dir. Minyatürlü sayfalar 16.5x10 cm, v.288b: 18.6x11.5 cm'dir. Metnin söz başları kırmızı mürekkepledir.

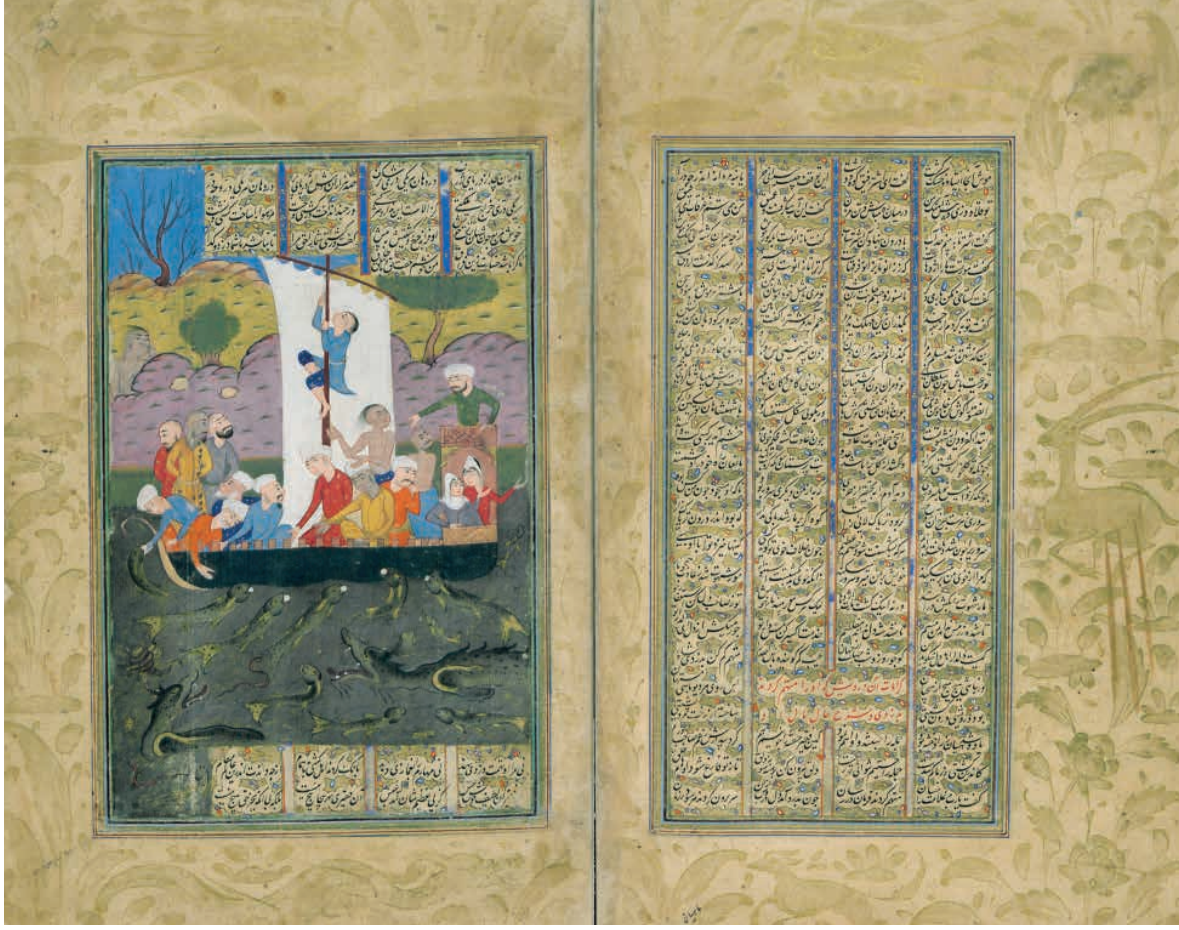
Dört sütun şeklinde tertip yazı alanı 23 satır olarak nesta'lik hatla yazılmış olup Zerefşân ile bezeli olup etrafı ve sütun araları altın, turuncu, mavi ve yeşil renkli cetvellerle çevrilidir.

Sayfa kenarlarında altın ve lacivert zemin üzerine vakvak⁸ üslûbunda desenler yapılmıştır. Sayfa kenarlarında altın ile halkâr tekniğinde bezeme mevcuttur. 1b, 2a, 17a, 56b, 96a, 130a, 159a, 178a, 209a, 288a, 302a ve 303a sayfaları minyatürlü olan nüshada müzehheb birçok sayfa vardır. Zahriye sayfasında altın çerçevesi bir madalyon içinde Valide Sultan'ın 1266 (1849-50) tarihli vakıf kaydı yazılı ve kaydın alt kısmında 1256 (1840-41) tarihli Bezm-i Âlem Valide Sultan'ın vakıf mührü ve vakıf kaydı vardır. (Resim. 1) ⁹.

Bezmiâlem Sultan'ın sahip olduğu bu Mesnevî, dört yüz yıldan fazla sanatlı kitap üretim merkezi olan Şiraz nakkaşhanelerinin verimliliğinin

⁸ "Vakvak deseni; desenler ismini dallarının ucunda çeşitli yaratık başları olan ve Vak! Vak! diye ses çıkaran efsanevi bir ağaçtan alır. 21

⁹ YILDIZ, Erhan, H. Kutan, F. Özpıllavcı, Anadolu Ârifleri ve Alimleri Yazma Eser Sergi Kataloğu, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2022, s.88.

Resim 10: Bindığı gemide
hırsızlıkla itbam edilen
bir dervişin yolculara
hitap etmesi. Mesnevî,
Beyazıt YEK 3480, v.90a

kaybolduğu yılların bir ürünüdür denilebilir. Tasvirlerin resim kalitesi orta düzeyde olmasına rağmen, tezhiplerin zenginliği, kitabı en yakın benzerlerinden bile üst sıralara taşır. XV. yüzyıl ve sonrasında günümüze kadar gelebilen nadir minyatörlü ve olağanüstü zenginlikte tezhip tasarımına sahip bu Mevlânâ Mesnevî'si muhtemelen Fars bölgesindeki yüksek kültür sahibi Türkmen beylerden biri için hazırlanmıştır. Kitap bir şekilde İstanbul'a ulaştığında Bezmiâlem Sultan için İstanbul sahaf esnafından satın alınmış veya Valide Sultan'a hediye edilmiş olmalıdır.

Nüsha, mesnevî nazım şekliyle yazılmış, İslâm kültür ve edebiyatının tesiri asırlar

boyunca artarak devam eden en önemli edebî ve tasavvufî eserlerinden olan Mesnevî'nin tamamını muhtevidir¹⁰.

Mesnevî'nin müzehhep nüshalarının aksine, minyatörlü nüshalarının kütüphanelerde az sayıda olması *Mesnevî*'nin İslam dünyasının sanatlı kitap üretimi yapan nakkaşhanelerinde tasvir edilmek için tercih edilen edebî eserler arasında olmadığını gösteriyor. Bunun sebebi, resimli kitabı talep eden çevreler için eğlenceli, romantik aşk hikâyeleriyle örülmüş, doğaüstü olayların ve kahramanlık öykülerinin

10 TANINDI, Zeren, Bezmiâlem "Valide Sultan'ın Kitap Hazinesi'nden Musavver ve Müzehhep Bir Mesnevî", Bir Ömür Tarih: Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'na Armağan, 2022, s.81,82.

Resim 11:
Gayrimüslim bir
kadının iki aylık
çocuğuyla Hz.
Muhammed'in
huzuruna gelmesi
ve çocuğun İsa
Peygamber gibi dile
gelip konuşmaya
başlaması. Mesnevî,
Beyazıt YEK 3480,
v.130a

Resim 12: Vezir
Asaf'ın Belkıs'ı
tabiriyle Süleyman
Peygamber'in
huzuruna
getirtmesi.
Mesnevî, Beyazıt
YEK 3480, ş.159b

Resim 13: Vezir
Haman'ın Firavun'a
Musa Peygamber
hakkında kötü sözler
söylemesi. Mesnevî,
Beyazıt YEK 3480,
178b

peş peşe anlatıldığı eserler; özellikle de Genceli Nizami'nin eseri "*Hamse*" ile Tuslu Fırdevsi'nin "*Şahnâme*"sinin tercih edildiğini bu kitapların günümüze gelen tasvirli örneklerine dayanarak söylenilebilir.¹¹

Mesnevî'nin Tezhipli Sayfaları ve Mesnevî'nin Hikâyelerinin Miyatürleri

Mesnevî'de her defterin ilk sayfasına farklı unvan tezhip yapılmıştır. Bu tezhiplerin ortak olan tarafı, enli pervazın içini dolduran kartuşların arasındaki daireler "vak- vak" deseniyle süslenmiştir (v.2b-3a, res. 5).¹² Bu mesnevî nüshasını önemli kılan husus minyatürlü olmasıdır. Çünkü ülkemizde ve dünya kütüphanelerinde minyatürlü mesnevî nüshalarına pek rastlanmamaktadır.

Kitabın başında, karşılıklı iki sayfada tasarlanmış takdim tasvirinde sağ sayfada dergâh avlusunda bir tarikat şeyhinin meclisi ve sol sayfada avluda misafirlere yemek hazırlayan görevliler tasvir edilmiştir (v.1b-2a, res. 9).

Diğer minyatürde, Süleyman peygamberin huzurunda hüthüt ile karganın tartışmasını betimleyen bir minyatürdür. (v. 17a, res.11).

Mesnevî'de Hz. Muhammed ile ilgili hikâyelerden biri; onun peygamberliğine inanmayan bir annenin Hz. Muhammed'in huzuruna gelmesi ve iki aylık çocuğunun, Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu söyleyerek konuşmaya başlaması hikâyesi burada resmedilmiştir. (v.130a, res.15)

11 TANINDI, Zeren, Bezmiâlem "Valide Sultan'ın Kitap Hazinesi'nden Musavver ve Müzehhep Bir Mesnevî", Bir Ömür Tarih: Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'na Armağan, 2022, S.239.

12 TANINDI, Zeren, Bezmiâlem "Valide Sultan'ın Kitap Hazinesi'nden Musavver ve Müzehhep Bir Mesnevî 2022, S.241

Bir başka minyatürde de Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanmayan bir annenin Hz. Muhammed'in huzuruna gelmesi ve iki aylık çocuğunun, Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu söyleyerek konuşmaya başlaması hikâyesi resmedilmiştir. (v.130a, res.15)

Yan tarafta diğer minyatürler ve unvan sayfa tezhipleriyle ilgili bilgiler resim alt yazılarında verilmiştir.

Kaynakça

ALKIŞ, Abdurrahim, Mesnevî'nin İnşasında Ve Mevlevîliğin Müessesleşmesi Sürecinde Çelebi Hüsameddin'in Yeri-Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt 13, sayı 2, 2011.

Bediüzzaman Fîrûzanfer, Mevlâna Celâleddin (trc. Feridun Nafiz Uzluk), İstanbul 1990, s. 213).

CEYHAN, Semih , "Mesnevî", DİA, XXIX, 325-334, Ankara 2004.

Meryem Suresi 29-30-31.

TANINDI, Zeren, Bezmiâlem "Valide Sultan'ın Kitap Hazinesinden Musavver ve Müzehhep Bir Mesnevî", Bir Ömür Tarih: Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'na Armağan, 2022.

TENİK, Ali . "Mevlânâ'nın Mutasavvıf Şâirlere Etkisi: Ahmed Kuddûsi Örneği". Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 18 / 18 (Aralık 2007):

TERZI, Arzu, "Bezmiâlem Valide Sultan", İstanbul, 2018, GÜLLÜCE, Hüseyin. (2008). Mesnevî'de Temsîlî Anlatım ve Hikâye ve Temsillerle Kurân Âyetlerinin Açıklanması . Erdem , ERDEM 50. SAYI , 129-160 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/43897/540389>

YILDIZ, Erhan, Hüseyin Kutan, Ferruh Özpilavcı Anadolu Ârifleri ve Alimleri Yazma Eser Sergi Kataloğu, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2022.

Resim 14:
Gerdek gecesi
düzenlenen
eğlence.
Mesnevî,
Beyazıt YEK
3480, v.251a

Resim 15:
Padişahın,
Ayaz'ı kötöleyen
beylere karşı onu
müdafaa eden
sözler söylemesi.
Mesnevî,
Beyazıt 3480,
YEK v.263a

Resim 16: Üç
şehzadenin
köşkün
duvarında
resmini
gördükleri kıza
âşık olması.
Mesnevî.
Beyazıt 3480,
YEK v. 288b

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Mevlana Kültür Merkezi. Çimenlik Mahallesi. Aslanlı Kışla Caddesi. No:8
Karatay/KONYA